

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ДО РОБОТИ В ПРИТУЛКУ ДЛЯ ДІТЕЙ

У статті проаналізовано зміст професійної підготовки майбутнього соціального педагога до роботи в умовах притулку для дітей, розкрито її особливості. Визначено шляхи оптимізації процесу формування готовності майбутніх соціальних педагогів до роботи в зазначеному закладі.

Ключові слова: професійна підготовка, готовність, навчальний план, практика, соціальний педагог, притулок, дитина.

Необхідність удосконалення української системи освіти, підвищення рівня її якості є важливим завданням, що зумовлено потребами формування позитивних умов для становлення й реалізації студента як майбутнього професіонала та його особистісної самореалізації [1]. Вирішення цієї проблеми можливе за умови підготовки фахівця, який володіє ґрунтовними знаннями, має розвинені педагогічні здібності, досконалі професійні уміння, професійну самосвідомість, педагогічне мислення, володіє навичками самовдосконалення [7, с. 22]. Тому процес формування готовності майбутнього соціального педагога до професійної діяльності набуває особливої значущості.

За останні десятиріччя в Україні було проведено багато досліджень, присвячених загальнотеоретичним і практичним проблемам підготовки майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах (І. Зязюн, А. Ліненко, Л. Міщик); становленню й розвитку професійної готовності студентів до певного виду педагогічної діяльності (Н. Волкова, Г. Троцько, О. Шпак); професійній підготовці майбутнього соціального педагога (А. Капська, Л. Міщик, В. Полішук, С. Харченко). Проте аспект професійної підготовки майбутнього соціального педагога до роботи в умовах притулку для дітей залишається маловивченим.

Метою статті є аналіз теоретико-методичних аспектів фахової підготовки майбутнього соціального педагога до роботи в умовах притулку для дітей.

Професійна підготовка майбутнього соціального педагога до роботи в умовах притулку для дітей – це процес засвоєння знань, формування відповідних умінь і навичок, необхідних для ефективної соціально-педагогічної діяльності [6, с. 29]. Готовність до професійної соціально-педагогічної діяльності ми розглядаємо як складне явище, що передбачає комплекс індивідуально-психологічних якостей особистості й систему професійно-педагогічних знань, умінь, навичок, які забезпечують успішність реалізації професійно-педагогічних функцій.

Вважаємо, що професійна готовність як якісне новоутворення формується тільки в процесі діяльності. З іншого боку, майбутній соціальний педагог має бути підготовленим до управління різними видами діяльності. Цим зумовлена необхідність визначення структури професійної підготовки, різних видів готовності та формування їх у майбутніх фахівців [3].

На наш погляд, професійна підготовка майбутнього соціального педагога до роботи в умовах притулку для дітей повинна включати два основні компоненти:

1) теоретичну підготовку фахівця, яка передбачає формування в нього системи знань про проблеми зазначеної категорії дітей та способи їх вирішення (причи-

ни появи соціально-педагогічного явища “діти вулиці” та шляхи його подолання; структуру об’єкта “діти вулиці” і його характеристики; соціально-правові основи захисту дітей, які потребують соціально-педагогічної допомоги; основні напрями та конкретні технології соціально-педагогічної роботи з “дітьми вулиці”; зарубіжний і вітчизняний досвід соціально-педагогічної роботи з безпритульними та бездоглядними дітьми; структуру, призначення та особливості функціонування спеціальних установ для дітей; проектування соціально-педагогічної діяльності тощо);

2) практичну підготовку, яка передбачає вироблення практичних умінь і навичок роботи із зазначеною категорією дітей у ході навчальних та виробничих практик, а також у процесі волонтерської діяльності (аналізувати законодавчі документи щодо визначення прав дітей; виявляти та аналізувати проблеми, потреби, становище “дітей вулиці”; володіти методами й формами роботи з “дітьми вулиці”; використовувати на практиці вітчизняний та зарубіжний досвід діяльності різних секторів суспільства з роботи з безпритульними дітьми; формувати цілі та завдання проєктів, програм соціальної роботи з “дітьми вулиці”; розробляти соціальні проєкти та програми соціально-педагогічної допомоги, що спрямовані на вирішення проблем безпритульних дітей) [5, с. 16–17].

Аналізуючи зміст державних освітніх стандартів вищої освіти, робимо висновок, що вони, ставлячи основним завданням соціально-педагогічної діяльності роботу з дитиною, загалом не враховують логіки підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи в спеціальних установах для дітей. У навчальних планах для підготовки соціальних педагогів безпосередньо до роботи в умовах притулку для дітей відсутні навчальні дисципліни чи спецкурси, а на відповідні теми в межах навчальних дисциплін відводиться невелика кількість годин. Фахівці готуються за загальним планом, а відтак, належний рівень підготовки соціальних педагогів у цьому напрямі не забезпечується [4, с. 137].

У межах експериментальної частини дослідження нами розроблено ряд заходів, завдяки чому з’явилася можливість здійснювати підготовку соціальних педагогів безпосередньо до роботи в умовах притулку для дітей. Весь процес підготовки майбутніх фахівців до роботи із зазначеною категорією дітей був поділений на етапи: мотиваційний, рефлексивно-аналітичний, оптимізаційний, діяльнісно-практичний та творчий.

Перший етап – мотиваційний (I курс, 1–2 семестри) – спрямований на ознайомлення студентів зі специфікою соціально-педагогічної діяльності. Завдання цього етапу: самоактуалізація, формування мотивації, засвоєння первинних теоретичних знань. Основну увагу на цьому етапі приділяли активізації мотиваційної сфери студентів, для чого використовували різні форми організації навчально-пізнавальної та практичної діяльності: проблемні лекції, дискусії, самостійну роботу студентів, волонтерську діяльність. Студенти знайомились з організацією та специфікою функціонування притулку, особливостями інших форм опіки дітей.

Другий етап – рефлексивно-аналітичний (II курс, 3–4 семестри) – спрямований на набуття рефлексивного досвіду, усвідомлення власних психологічних особливостей та можливостей їх застосування в соціально-педагогічній діяльності, оцінювання студентом своїх сильних і слабких сторін, розвиток інтелектуальної, творчої, комунікаційної компетентності особистості. Цей етап передбачає засвоєння майбутнім фахівцем елементів самоаналізу, аутодіагностики. На цьому етапі формувалася професійна самосвідомість майбутніх соціальних педагогів. Результатом стало підвищення педагогічної та психологічної грамотності студентів.

Наступний, третій етап – оптимізаційний (III курс, 5–6 семестри). У цей період для студентів необхідним є формування уявлень про особливості відносин бездоглядної дитини з навколишнім середовищем, можливості корекції поведінки самої дитини, її батьків та оточення, а також засвоєння знань про елементи профілактичної, корекційної і реабілітаційної роботи із зазначеною категорією дітей. Позитивним є те, що студенти мають змогу апробувати отримані знання у ході відповідної навчальної практики.

Четвертий етап – діяльнісно-практичний (IV курс, 7–8 семестри) – пов'язаний із подальшим розвитком професійних навичок майбутніх соціальних педагогів. На цьому етапі здійснювалася підготовка студентів до самостійної діяльності в ролі соціального педагога, їх подальшого самовиховання й самоосвіти, визначалися та обґрунтовувалися шляхи оптимізації соціально-педагогічної роботи в умовах притулку для дітей з урахуванням конкретних умов. Позитивним є те, що отримані знання, уміння та навички студенти апробували в ході соціально-педагогічної практики [6, с. 42].

П'ятий етап, по суті, є творчий (V курс, 9–10 семестри). Це завершальний етап у формуванні готовності до соціально – педагогічної роботи в умовах притулку для дітей, творче входження в роль соціального педагога, становлення власної педагогічної позиції студента-майбутнього фахівця. Творчий етап спрямований на досягнення якісно нового рівня розвитку готовності до соціально-педагогічної роботи в умовах притулку для дітей. Тут основну увагу зосереджено на високій творчій активності, самостійності та свідомості студентів, використанні наявного в них досвіду в нових умовах, самостійному вирішенні проблем і пошуку нових способів у роботі з дитиною. Логічним завершенням п'ятого етапу підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з дітьми в умовах притулку стала випускна практика, яка допомогла студентам засвоїти функціональні обов'язки соціального педагога в притулку та сприяла формуванню професійного досвіду [2, с. 6].

Таким чином, доходимо **висновку**, що вирішення проблеми організації ефективної соціально-педагогічної роботи з бездоглядними дітьми та отримання після її завершення позитивних результатів можливе за умови ефективної професійної підготовки майбутнього фахівця, який володіє ґрунтовними знаннями, має розвинені педагогічні здібності, сформовані професійні вміння, професійну самосвідомість, педагогічне мислення, володіє навичками самонавчання та самовдосконалення. Для ефективної підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з дітьми в притулку потрібно урізноманітнити навчання активною практикою.

До перспектив оптимізації процесу формування готовності майбутніх соціальних педагогів до роботи в умовах притулку зараховуємо: виділення відповідної складової в змісті варіативної частини професійної освіти й розробку на цій основі спецкурсу “Технології роботи соціального педагога в умовах притулку для дітей”; залучення волонтерів – майбутніх професіоналів до освітньо-профілактичної діяльності з безпритульними дітьми; підвищення професійної підготовки студентів та сприяння їх професійній орієнтації; залучення волонтерів – майбутніх професіоналів до освітньо-профілактичної діяльності з безпритульними дітьми; підвищення професійної підготовки студентів і сприяння їх професійній орієнтації; планування та управління індивідуальною й самостійною роботою студентів; залучення майбутніх соціальних педагогів до наукової роботи в зазначеній тематиці; організацію наставництва студентів над вихованцями притулку; наступність у реалізації мети й виконання завдань підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи в умовах притулку для дітей.

Список використаної літератури

1. Закон України “Про органи і служби у справах дітей та соціальні установи для дітей” від 24.01.1995 р. № 20/95, зі змінами від 07.02.2007 р. № 609–v.
2. Золотарева Т.Ф. Практика в системі підготовки спеціалістів соціальної роботи в вузе [2-е изд.] / Т.Ф. Золотарева. – М. : Давшов и К, 2006. – 128 с.
3. Капська А.Й. Деякі аспекти професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників / А.Й. Капська // Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка. Серія: Педагогічні науки. – 2010. – № 15. – С. 12–16.
4. Карпенко О.Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти : монографія / О.Г. Карпенко ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К. : Коло ; Дрогобич : [б.в.], 2007. – 374 с.
5. Комплексна допомога бездоглядним та безпритульним дітям : метод. посіб. / [О. Безпалько, Л. Бурковська, Т. Журавель та ін.] ; за ред. І.Д. Звереві, Ж.В. Петрочко. – К. : Калита, 2010. – 376 с.
6. Поліщук В.А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти : монографія / Віра Аркадіївна Поліщук ; ред. Н.Г. Ничкало. – Тернопіль : ТНПУ, 2006. – 424 с.
7. Соціально-педагогічна робота з проблемними сім'ями : [навч.-метод. посіб.] / А.Й. Капська, Н.С. Олексюк, С.М. Калаур, З.З. Фалинська. – Тернопіль : Астон, 2010. – 304 с.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2013.

Олексюк Н.С. Содержание профессиональной подготовки будущего социального педагога к работе в приюте для детей

В статье проанализировано содержание профессиональной подготовки будущего социального педагога к работе в условиях приюта для детей, раскрыты его особенности. Доказана эффективность сочетания теоретической и практической подготовки. Определены перспективы оптимизации процесса формирования профессиональной готовности будущих социальных педагогов к работе в рассматриваемом учреждении.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, готовность, учебный план, практика, социальный педагог, приют, ребенок.

Oleksiuk N. Maintenance training future social to work in shelters for children

The article analyzes the content of training future social workers to work in a shelter for children exposed its features. It is shown that the solution to this problem possible with training specialist who has extensive knowledge has developed teaching abilities, advanced professional skills, professional identity, teacher thinking and have the skills to self-improvement.

Found that training of future social workers to work in a shelter for children – is a process of learning, the formation of the skills necessary for effective social and educational activities. We prove that the training of future social workers to work in a shelter for children should include two main components: theoretical training, which involves the formation of his knowledge of the problems of the designated categories of children and their solutions, and practical training, which involves making practical abilities and skills to a specific category of children during training and manufacturing practices, as well as in the process of volunteering.

As part of the experimental research developed a number of measures, so the opportunity to train social workers to work in a shelter for children. The whole process of preparing future professionals to work to a specific category of children was divided into stages: motivation, reflective, analytical, optimization, action- practical and creative. Social and pedagogical practice advocated the logical culmination of various stages of the preparation of future social workers to work with children in a shelter. It is concluded that the problem of efficient social and educational work with neglected children possible with effective training future professional who

has extensive knowledge has developed teaching abilities formed professional skills, professional identity, teacher thinking, have the skills and self-improvement.

The prospects optimize the formation of future professional social workers to work at the appointed institution, namely the development of the curricula, planning and management of individual and independent work of students, attracting future social workers for scientific work in the specified topics, organizing mentoring students on asylum inmates; continuity in meeting the goals and tasks of future social workers to work in a shelter for children.

Key words: *training, readiness, curriculum, practice, social pedagogue, shelter, child.*